

Justyna Biernat

miejski wielogłos

przewodnik po tomaszowskich muralach

urban polyphony

a guide to the Tomaszów murals

Grota-Roweckiego 68

Siostry Szeptalin:
(stoją od lewej) Helena i Maria,
(siedzą od lewej) Anna i Zofia. Rok 1908

Mural na podstawie fotografii ze zbiorów
rodziny Zygmunta Dziedzińskiego,
wnuka Anny Kraul de domo Szeptalin

Data powstania muralu: 28 lipca 2022 roku

Autorki muralu:
Anna Maria Jurewicz (instruktorka)
Marlena Dębowska
Martyna Gajewska
Milena Maciak
Anna Wąchała

68 Grota-Roweckiego Street

The Szeptalin sisters:
(standing from the left) Helena and Maria,
(seated from the left) Anna and Zofia. 1908

Mural based on a photograph from
the family collection of Zygmunt Dziedziński,
grandson of Anna Kraul, née Szeptalin

Date of the mural: 28 July 2022

Authors of the mural:
Anna Maria Jurewicz (instructor)
Marlena Dębowska
Martyna Gajewska
Milena Maciak
Anna Wąchała

Ukryty pomiędzy drzewami i kominami fabrycznymi Rynek Świętego Józefa, w którego centralnej części wznosi się wysoka cerkiew Świętego Mikołaja Cudotwórcy, rozbrzmiewa targowym gwarem. Do śródmieścia przybijają liczni handlujący z okolicznych wsi i osad fabrycznych. Słychać stukot końskich kopyt uderzających o bruk oraz pokrzykiwania handlarzy i handlarek.

Aby dostać się do śródmieścia, Makary i Antonina Szeptalinowie potrzebują sporo czasu. Mieszkają przy ulicy Krętej 4, bliżej im więc do osady fabrycznej Wilanów aniżeli do tomaszowskiego centrum. Makary pracuje jako dróżnik szosowy, Antonina zajmuje się prowadzeniem domu. Mają pięcioro dzieci: Annę, Helenę, Marię, Wacława i Zofię.

Antonina z Konarzewskich nie jest tomaszowianką. Urodziła się w 1859 roku w Łągiewnikach w gminie Łazisko, gdzie zamieszkał także jej mąż. Mimo iż była katoliczką, ślub odbył się w obrządku prawosławnym – Makary Iwanow Szeptalin był wyznania prawosławnego. Pojawienie się dzieci małżeństwo zgłaszało w tomaszowskiej parafii prawosławnej. W 1906 roku Szeptalinowie wraz z pięciorgiem swoich dzieci zdecydowali się dokonać aktu konwersji i przyjęli chrzest w kościele rzymskokatolickim.

Jest rok 1908, najstarsza córka Szeptalinów Anna właśnie wychodzi za mąż za Jana Kraula. Ona ma dwadzieścia dwa lata, on dwadzieścia trzy. Anna urodziła się w Warszawie, Jan w Tarnowskiej Woli w powiecie rawskim. Niebawem przeprowadzą się na ulicę Kolejową 61 do nowo wybudowanego przez Jana domu, w którym będzie prowadził on swój zakład piekarski. Dyplom mistrza piekarskiego Jan uzyska od Urzędu Starszych Zgromadzenia Cechu Piekarskiego w Piotrkowie Trybunalskim w 1921 roku. Będą mieli dziewięcioro dzieci, najstarszy Emil urodzi się w przyszłym roku.

Przy Kolejowej 61 zamieszka także Maria z mężem Janem Sulmą, zaś pod numerem 68 Helena z mężem Janem Jarzębińskim. Nieopodal przy Spalskiej 16 osiedli się Zofia, z którą po śmierci Makarego pozostanie Antonina Szeptalinowa. Wacław z żoną Agnieszką będzie mieszkał przy Szczęśliwej.

Tymczasem rodzeństwo gromadzi się w tomaszowskim kościele Świętego Antoniego Padewskiego na ślubie Anny i Jana. Jest koniec stycznia, wybiła godzina 14.00. Młodsza od Anny Helena jest już dwudziestolatką, Wacław ma piętnaście lat, Maria trzynaście, a Zofia za dwa miesiące skończy lat dwanaście. Ta najmłodsza wpatruje się w piękną suknię panny młodej i jej welon z trenem. W prawej dłoni Anna trzyma bukiet kwiatów. Wszystko to niebawem uwieczni profesjonalny fotograf. *Cabinet portrait* będzie pamiątką na długie lata.

Hidden between trees and factory chimneys, St. Joseph's Square, in the central part of which rises the tall church of St. Nicholas, resounds with market bustle. Numerous traders from the surrounding villages and factory settlements come to the city centre. The clatter of horses' hooves hitting the cobblestones and the shouts of male and female traders can be heard.

It takes Makary and Antonina Szeptalin a long time to get to the city centre. They live at 4 Kręta Street, so they are closer to the factory settlement of Wilanów than to the city centre of Tomaszów. Makary works as a crossing guard, Antonina is a housewife. They have five children: Anna, Helena, Maria, Wacław and Zofia.

Antonina, née Konarzewska, is not a native of Tomaszów. She was born in 1859 in Łagiewniki in the municipality of Łazisko, which is where her husband also lived. Although she was a Catholic, the wedding took place in the Orthodox rite – Makary Iwanow Szeptalin was a member of the Orthodox church. The birth of children was reported by the couple to the Tomaszów Orthodox parish. In 1906, the Szeptalins and their five children decided to convert and were baptised in the Roman Catholic Church.

It is 1908, the Szeptalins' eldest daughter Anna has just married Jan Kraul. She is twenty-two years old, he is twenty-three. Anna was born in Warsaw, Jan in Tarnowska Wola in the Rawski district. They will soon move to 61 Kolejowa Street, where Jan will run his own bakery. He will obtain his master baker's diploma from the Senior Board of the Guild of Bakers in Piotrków Trybunalski in 1921. They will have nine children, the eldest Emil being born next year.

Helena and her husband Jan Jarzębiński and Maria with her husband Jan Sulma will also live at Kolejowa Street. Zofia, with whom Antonina Szeptalin will stay after Makary's death, will settle nearby at Spalska Street. Waclaw with his wife Agnieszka will live at Szczęśliwa Street.

Meanwhile, the siblings gather at the Church of St. Anthony in Tomaszów for the wedding of Anna and Jan. It is the end of January, 2 p.m. Helena, who is younger than Anna, is in her twenties, Waclaw is fifteen, Maria is thirteen and Zofia will be twelve in two months. The youngest stares at the bride's beautiful gown and her veil with train. Anna holds a bouquet of flowers in her right hand. All this will soon be captured by a professional photographer. The *cabinet portrait* will be a keepsake for years to come.

fotografie | photographs

Wszystkie fotografie pochodzą ze zbiorów rodzinnych
Zygmunta Dziedzińskiego

All photographs are from the family collection
of Zygmunt Dziedziński

Konwersja rodziny Szeptalin. Rok 1906

Rodzeństwo: (stoją od lewej) Waclaw, Helena, Anna,
Maria i (siedzi) Zofia oraz rodzice: Antonina Szeptalin
de domo Konarzewska i Makary Szeptalin

Brak dokumentów źródłowych informujących o miejscu
przyjęcia chrztu przez Szeptalinów

Conversion of the Szeptalin family. 1906

Siblings (standing from the left): Waclaw, Helena, Anna,
Maria and (seated) Zofia and parents: Antonina Szeptalin,
née Konarzewska and Makary Szeptalin

There are no source documents indicating where
the Szeptalins were baptised

Zdjęcie ślubne Anny Szeptalin i Jana Kraula.
Rok 1908, Tomaszów

Wedding photograph of
Anna Szeptalin and Jan
Kraul. 1908, Tomaszów

Helena de domo Szeptalin
z mężem Janem Jarzębińskim
i synem Waławem.
Rok 1919, Tomaszów

Jarzębiński był policjantem,
para pobrała się w 1917 roku
i miała czworo dzieci

Helena, née Szeptalin and
her husband Jan Jarzębiński
and their son Waław.
1919, Tomaszów

Jarzębiński was a policeman, the
couple married in 1917 and had
four children

źródła | sources

1. Wywiad przeprowadzony z Zygmuntem Dziedzińskim 12.08.2022.
  2. Zbiory Zygmunta Dziedzińskiego (paszport Makarego Szeptalina, dowód Jana Kraula, zaświadczenie o przyjęciu chrztu Anny Szeptlin, dyplom mistrza piekarskiego Jana Kraula).
  3. APTM. AmT. KmT. Zesp. 7 sygn. III/3006.
  4. APPT. USC parafii rzymskokatolickiej Św. Antoniego w Tomaszowie. Zesp. 314 sygn. 33.
  5. APPT. USC parafii prawosławnej w Tomaszowie. Zesp. 895 sygn. 1.
1. Interview with Zygmunt Dziedziński on 12.08.2022.
  2. Collection of Zygmunt Dziedziński (passport of Makary Szeptalin, identity card of Jan Kraul, certificate of baptism of Anna Szeptlin, master baker's diploma of Jan Kraul)

Anna Kraul de domo Szeptalin z bliźniaczymi
córkami: Zofią i Edwardą. Rok 1917, Tomaszów

Anna Kraul, née Szeptalin with her twin daughters:
Zofia and Edwarda. 1917, Tomaszów

Justyna Biernat – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk i prezes Fundacji Pasaże Pamięci. Autorka naukowej edycji listów z tomaszowskiego getta (*Sen o teatrze. Listy z tomaszowskiego getta*, 2018) i przewodnika po tomaszowskim getcie (*Czarne sylwetki. Przewodnik po tomaszowskim getcie/Black Silhouettes. Guide to the Tomaszów Mazowiecki ghetto*, 2020). Prowadzi warsztaty edukacyjno-artystyczne wokół wielokulturowego dziedzictwa Tomaszowa Mazowieckiego oraz badania nad historią tomaszowskiego getta. Laureatka konkursów: Nagroda POLIN 2020 (wyróżnienie), Ośrodek KARTA 2019 (finalistka), Nagroda KLIO 2019 (laureatka w dziedzinie edytorstwo za *Sen o teatrze*).

Justyna Biernat – Assistant Professor at the Institute of Art, Polish Academy of Sciences in Warsaw, and President of the Spaces of Memory Foundation. She is the editor of letters from the Tomaszów ghetto (*Sen o teatrze. Listy z tomaszowskiego getta*, 2018) and the author of *Czarne sylwetki. Przewodnik po tomaszowskim getcie/Black Silhouettes. Guide to the Tomaszów Mazowiecki ghetto*, 2020. She combines academic and cultural activity, running artistic and educational projects on the subject of memory, space and history dedicated to participants at every age.

MIEJSKIE
CENTRUM
KULTURY

ISBN 978-83-965483-0-6

9 788396 548306